

พุทธจริยศาสตร์กับการพัฒนาตนเอง

BUDDHIST ETHICS AND SELF-DEVELOPMENT

พระอนุ ภททจารี (น้อยกลาง)¹

ณรงค์ฤทธิ์ เครือไทย², จรัส ลีกา³ และ พระยงค์ยุทธ เทวธมโม⁴

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{1,3,4}

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา²

PhraAnu Phattajari (Noi-klang)¹,

Narongrit Kruethai², Jaras Leeka³ and Phra Yongyuth Dhevadhammo⁴

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus^{1,3,4}

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Ratchasima Campus²

Corresponding Author, E-mail: ananoi-klang@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง “พุทธจริยศาสตร์กับการพัฒนาตนเอง” เป็นแนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองตามหลักพุทธจริยศาสตร์ซึ่งหลักพุทธจริยศาสตร์นั้นเป็นคำสอนของพระพุทธศาสนาว่าด้วยกฎเกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติมนุษย์ว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด สิ่งใดดีสิ่งใดไม่ดีและต้องการพัฒนาความรู้ที่สามารถลดละหรือกำจัดกิเลสความชั่ว หรือที่เรียกว่า ฐิเพื่อทำดีและรู้เพื่อละชั่ว ความรู้ที่ต้องค้นหาศึกษา คือ เรื่องของความจริงที่เกี่ยวกับตนเอง ศึกษาหลักความรู้ธรรมชาติและผลการประพฤติปฏิบัติตามความเป็นจริงโดยการไม่ทำความชั่วทั้งปวงการทำกุศล คือ ความดีให้พร้อมกับการทำจิตของตนเองให้ผ่องแผ้ว เมื่อทำความดีและได้รับผลของความดีจะทำให้เกิดความสุขที่เป็นปรากฏการณ์ของการทำความดี คือ ความสุขทั้งภายใน ที่เรียกว่าคุณงามความดี ความสุขทั้งภายนอกที่เรียกว่างามด้วยกิริยาท่าทาง จะทำให้มีความรู้ ความเข้าใจ ดังนั้นการพัฒนาตนเองโดยเริ่มจากการนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเป็นสุข ซึ่งเป็นเป้าหมายสำหรับสังคมและสำหรับประเทศชาติ

คำสำคัญ: พุทธจริยศาสตร์; การพัฒนาตนเอง

* ได้รับบทความ: 2 สิงหาคม 2564; แก้ไขบทความ: 14 ตุลาคม 2564; ตอรับตีพิมพ์: 5 พฤศจิกายน 2564

Abstract

The academic article on “Buddhist Ethics and Self-development” is developed way of life’s quality according to Buddhist Ethics. Buddhist Ethics is the teachings of Buddhism concerning with pursuit of the highest goodness in human life and decision criteria the rightness and wrongness, the goodness and badness of human’s behaviors and to be developed knowledge which can help us to destroy the trust or evil, it is the known for doing good and the known for give up the evil. The knowledge which we must try to study is the truth concerning ourselves. The study of knowing the nature and the practice of truly life that the main cores of Buddhist ethics are not to do evil, to do good deed, and to purify mind. When we have goodaction and received the result of good action, it bring to create the happiness which is the phenomena of good-action that is inside happiness or virtue and outside happiness or good characteristics and bring to knowledge and wisdom. So the self-development is beginning with the goal of happiness of general people on earth, society and nation.

Keywords: Buddhist Ethics; Self-development

บทนำ

มนุษย์รู้จักคำว่า “การพัฒนา” (development) แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าจะนำมาใช้นามาปฏิบัติตาม ปัจจุบันมีการเลือกปฏิบัติตามความชอบใจ ทั้งมีความเห็นแก่ตัวที่เพิ่มขึ้นด้วย และมักมองเห็นความคิดของตนเป็นหลัก ทำแต่เรื่องที่ถูกใจ มากกว่าเรื่องถูกต้อง ทั้งให้ความสำคัญทางด้านวัตถุมากกว่า ความสำคัญทางด้านจิตใจ จนกลายเป็นสาเหตุของปัญหาที่ตามมาในทุก ๆ วันนี้ หลายครั้งหลายคราที่มนุษย์ไม่สนใจ ย่อหย่อน ปล่อยปละละเลย มองข้ามอย่างไม่สนใจใยดี จึงเกิดเป็นความคุ่นชินทางด้านพฤติกรรมทางความคิด การพูด และการกระทำของตนเอง อันไปในทางที่ไม่เหมาะสม คือไม่เหมาะสมกับสถานะความเป็นมนุษย์ที่ดี ทำให้ลดทอนคุณค่าชีวิตลง คุณภาพชีวิตตกต่ำจริยธรรมเลือนลาง คุณธรรมจางหาย ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงต้องกลับมาทบทวนถึงหลักพระพุทธศาสนานั้นคือพุทธจริยศาสตร์ ซึ่งเป็นหลักจริยธรรมที่ส่งเสริม และสนับสนุน ให้เกิดการพัฒนาดตนเอง ทั้งด้านการเรียนรู้ ฝึกฝนตนเอง และนำความรู้ที่ได้จากการเรียนและฝึกหัดไปพัฒนาดตนเอง ทั้งในระดับพื้นฐาน ระดับกลาง และส่งเสริมให้เกิดความดีงามไปถึงระดับสูงสุด เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างรู้คุณค่าแท้จริงของชีวิต เห็นคุณค่าทางจิตวิญญาณ

ทั้งมีคุณธรรมภายในจิตใจที่เจริญงอกงาม พร้อมทั้งจะแสดงออกมาสู่ภาพลักษณ์ภายนอก และมีวิธีรับมือกับปัญหาต่าง ๆ อย่างมีสติ

ผู้เขียนจึงมองว่า พุทธจริยศาสตร์เป็น “ปรัชญา สาขาหนึ่งที่ว่าด้วยการแสวงหาความดีสูงสุดของชีวิตมนุษย์ แสวงหาเกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติของมนุษย์ว่า อย่างไรถูกไม่ถูก ดีไม่ดี ควรไม่ควร และพิจารณาปัญหา เรื่องสถานภาพคุณค่าของทางศีลธรรม” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2543 : 34) ซึ่งในพุทธปรัชญามีแนวความคิดทางจริยศาสตร์ที่สามารถตอบปัญหาได้เกี่ยวกับการพัฒนาตนเอง และสามารถสร้างแรงบันดาลใจในการเปลี่ยนแปลงพัฒนาตนเอง เพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้ให้ทุเลาบรรเทาลง จึงได้ศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์เพื่อการพัฒนาตนเอง พร้อมบูรณาการแนวความคิดทางพุทธจริยศาสตร์เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาตนเองผ่านการเรียนรู้ ฝึกหัด ชัดเจนพฤติกรรมของตน เพื่อทำความเข้าใจให้ถูกต้องตามที่เป็นจริงอันจะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง และสังคมส่วนรวมต่อไป

พุทธจริยศาสตร์

พุทธจริยศาสตร์ (Buddhit Ethics) เป็นหลักประเพณีของมนุษย์ เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นหลักประเพณีที่จะพยายามตอบปัญหาที่ว่า เราควรทำอะไร เป้าหมายชีวิตควรเป็นอย่างไร พุทธจริยศาสตร์ จัดเป็น “จริยศาสตร์ศาสนา” ด้วยเหตุผลที่ว่า “พุทธจริยศาสตร์” มีรากฐานจากคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งพุทธจริยศาสตร์นั้น เป็นหลักเกณฑ์ทางจริยธรรม ซึ่งท่านผู้มีพระพุทเจ้าเป็นต้น ได้ทรงวางไว้เพื่อเป็นมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์ตั้งแต่พื้นฐานเบื้องต้น ระดับกลาง และระดับสูง เพื่อให้มนุษย์ได้ดำเนินชีวิตอันดีงามตามอุดมคติเท่าที่มนุษย์จะขึ้นถึงได้เพื่อให้เป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์ มีสติปัญญา มีความสุขอันสมบูรณ์ที่สุดเพราะจริยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยอุดมคติของชีวิตหรือความดีอันสูงสุด (Supreme Good) เพื่อให้ถึงความดีงามอันสูงสุด โดยหัวใจของพุทธจริยศาสตร์กล่าวได้ คือ การเว้นความชั่วทำความดีและชำระจิตของตนให้ผ่องใส (เคเอ็น ชยติลเลเก, 2537 : 3)

พุทธจริยศาสตร์ขั้นพื้นฐาน

พุทธจริยศาสตร์ขั้นพื้นฐานนั้น หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์เราต้องรู้ต้องเข้าใจในเบื้องต้น เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ เบื้องต้นในการดำรงชีวิตในการปฏิบัติภารกิจหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นปกติสุข มีความเรียบร้อยสงบราบรื่นในหน่วยงานองค์กรและสมาชิกในสังคมรอบข้าง พุทธจริยศาสตร์ขั้นพื้นฐานดังกล่าวก็คือ เบญจศีล หรือ ศีล 5 เพราะ เป็นนิจศีลของฆราวาสทั่วไป ถือว่าเป็นหลักพุทธจริยขั้นพื้นฐานของมนุษย์ในเบื้องต้น หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “มนุษยธรรม” คือ ธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์ หรือระเบียบที่ก่อให้เกิดความสุขในระดับสังคมของมนุษย์ ท.ค.น. ให้เป็นมนุษย์ที่มีความประพฤติสุภาพเรียบร้อยสมบูรณ์ทั้งทางกาย - วาจา ส่วนธรรมที่มีควบคู่กับเบญจศีลก็คือ เบญจธรรม 5 ประการ ควบคู่ กันดังตารางเปรียบเทียบ ดังนี้ (Attaput, 1987)

เบญจศีล 5	เบญจธรรม 5
1. เว้นจากการฆ่าสัตว์ 2. เว้นจากการลักทรัพย์ 3. เว้นจากการประพฤติดินในกาม 4. เว้นจากการพูดปดมดเท็จ 5. เว้นจากการดื่มสุราเมรัยของเมา	1. ต้องมีเมตตากรุณา 2. ต้องมีสัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตในทางที่ถูกต้อง 3. ต้องมีกามสังวร คือ ให้มีความสำรวมระวังในกาม 4. ต้องมีคำพูดที่ซื่อสัตย์ คำจริงมีประโยชน์ 5. ต้องไม่ประมาท คือ มีสติสัมปชัญญะ ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต

หลักเกณฑ์พุทธจริยศาสตร์ขั้นพื้นฐาน คือ เบญจศีลและเบญจธรรมนี้ต้องควบคู่กันไป เพราะเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้นที่ไม่ยุ่งยากมากมาย ไม่มีเงื่อนไขสลับซับซ้อน สามารถปฏิบัติได้ทั้งหญิงและชาย เหมาะสำหรับทุกเพศทุกวัย ไม่ว่าจะเป็นเยาวชนเด็กเล็ก ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ หัวใจสำคัญของการมีกายสุภาพ วาจาน่าฟัง ก็เกิดจากการสำรวมระวังกายไม่ให้เบียดเบียนผู้อื่น ทำให้ระงับตนสังวรตนให้อยู่ในครรลองของศีลได้อย่างดีงาม เมื่อมีผู้พบเห็นแล้วทำให้เกิดความน่ารัก เรียบร้อย น่าเลื่อมใสในอริยาบททาง ส่งให้เกิดความสงบทางกาย ไม่เดือดร้อนใจ ทำให้ใจได้สงบระงับจากอกุศลได้เร็ว และเป็นพื้นฐานรองรับคุณธรรมขั้นสูงๆ ยิ่งๆ ขึ้นไป

พุทธจริยศาสตร์ขั้นกลาง

พุทธจริยศาสตร์ขั้นกลางนี้จะสูงต่อเนื่องมาจากขั้นต้น หรือขยายความเพิ่มเติมจากขั้นพื้นฐาน คือ เบญจศีล เบญจธรรม ที่เรียกรวมว่าเป็น “มนุษยธรรม” คือ ธรรมที่ทำให้เกิดขึ้นเป็นมนุษย์ อยู่ในสังคมมนุษย์อย่างมีความสุขพอสมควรแก่อัตภาพตามฐานะตำแหน่งและหน้าที่อันชอบธรรม ส่วนพุทธจริยศาสตร์ขั้นกลางก็จะพัฒนาตนเอง ขี้นถึงความละเอียดอ่อนลึกซึ้งลงไปอีกทั้งเรื่องของ กาย-วาจา-ใจ คือ หลักกกุศลกรรมบถ 10 ประการ หรือ ทางแห่งกกุศลกรรมฝ่ายดี ถ้าไม่ดี เรียกว่า อกุศลกรรม ดังตารางตัวอย่างเปรียบเทียบ ดังนี้

เป็นการกระทำทางกาย มี 3 เรียกว่า กายกรรม	
1. ปาณาติปาตา คือ การฆ่าสัตว์ กักขัง ทูตตี	1. ปาณาติปาตา เวรมณี คือ เว้นจากการฆ่า ทรมารสัตว์ทุกชนิด
2. อทินนาทาน คือ การลักทรัพย์	2. อทินนาทานา เวรมณี คือ เว้นจากการลักขโมย ทรัพย์ทุกชนิด
3. กาเมสุมิฉฉาจาร คือ การประพฤติดินในกาม	3. กาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี คือ เว้นจากการประพฤติดินในกาม

เป็นการกระทำทางวาจา มี 4 เรียกว่า วชิกรรม	
1. มุสาวาท คือ การพูดเท็จ	1. มุสาวาทา เวรมณี คือ เว้นจากการพูดเท็จ
2. ปิสุณาวาจา คือ การพูดคำหยาบ	2. ปิสุณาย วาจาเย เวรมณี คือ เว้นจากการพูดส่อเสียด
3. ผรุสวาจา คือ การพูดคำหยาบ	3. ผรุสวาย วาจาเย เวรมณี คือ เว้นจากการพูดคำหยาบ
4. สัมผัสปปลาปะ คือ การพูดเพ้อเจ้อ	4. สัมผัสปปลาปา เวรมณี คือ เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ
เป็นการกระทำทางใจ มี 3 เรียกว่า มโนกรรม	
1. อภิชฌา คือ ความโลภอยากได้ของผู้อื่น	1. อนภิชฌา คือ ไม่มีความโลภอยากได้ของผู้อื่น
2. พยาบาท คือ การปองร้ายผู้อื่น	2. อพยาบาท คือ ไม่มีการปองร้ายผู้อื่น
3. มิจฉาทิฎฐิ คือ การเห็นผิดจากคลองธรรม	3. สัมมาทิฎฐิ คือ การเห็นชอบตามคลองคลองธรรม

สรุปได้ว่า กายกรรม 3 หรือ วชิกรรม 4 มโนกรรม 3 เป็นบ่อเกิดแห่งพฤติกรรมที่แสดงออกซึ่งมีทั้ง ดีและชั่ว ถ้าเป็นฝ่ายดีมีความเจริญรุ่งเรือง มีความสุขมีความเป็นปกติ มีความเป็นเอกภาพ บุรณภาพ และ เสถียรภาพ ทั้งแก่ตนเอง สังคม กลุ่มชนและมวลชนทั้งหลาย เรียกว่า “เป็นกุศลกรรมบถ 10” ที่สังคมทั่วทุกภูมิภาคทุกองค์กรกำลังต้องการมาก ๆ แต่ถ้าตรงกันข้ามทั้งหมด เรียกว่า อกุศลกรรมบถ 10 คำตอบที่จะตอบ ว่าใครจะเป็นฝ่ายกุศล หรืออกุศลขึ้นอยู่กับที่การสร้างจิตสำนึกตริตรองใคร่ครวญสนใจใฝ่ทางจริยธรรมมาก น้อยขนาดไหนนั่นเอง ดังนั้น ผู้ที่เข้าใจหลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ จะทำให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของความจริงที่ว่าใครทำกรรมอันใดไว้อย่อมได้รับผลของกรรมนั้น เมื่อเข้าใจตรงกันอย่างน้อยมนุษย์ทุกคนย่อม กลัวต่อการทำความชั่วหันมาทำความดี จนนำไปสู่การพัฒนาจิตขั้นต่อไป

พุทธจริยศาสตร์ขั้นสูง

หลักพุทธจริยศาสตร์ขั้นสูงนี้ เป็นธรรมะหรือจริยธรรมขั้นปรมาตม ประกอบด้วยธรรมที่ปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ หรือธรรมะในระดับที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติมีคุณธรรมขั้นสูงเป็นอริยบุคคลเป็นโลกุตตรธรรม แปลว่า ธรรมที่จะทำ ให้หลุดพ้นจากโลกแห่งโลกียะ หรือโลกแห่งการเวียนว่ายตายเกิดอาจเกิดในวัฏจักร คือ การเกิด – แก่ – เจ็บ และตาย และเพื่อประยุกต์ใช้ในการทำงานในเรื่องของพุทธจริยศาสตร์ขั้นสูง ประกอบด้วยหลักธรรม ดังนี้

อริยสัจ 4 (Tipitaka Thai Version/14/21-22) แปลว่า ความจริงอันประเสริฐ ความจริงที่ทำให้สำเร็จเป็นอริยบุคคลได้มี 4 อย่างคือ

1. ทุกข์ คือ ความไม่สบายกายไม่สบายใจ เป็นสภาพที่คงทนอยู่ไม่ได้ ทนอยู่ได้ยาก เป็นต้น
2. สมุทัย คือ เหตุให้ทุกข์เกิด ได้แก่ ตัณหา ความทะยานอยาก 3 อย่าง คือ กามตัณหา ความอยากในกาม ภวตัณหา ความอยากเป็นโน่นเป็นนี่ วิภวตัณหา คือ ความไม่อยากเป็นใด ๆ เลย (แต่ต้องเป็น)

3. นิโรธ คือ ความดับทุกข์ ธรรมที่ดับทุกข์ ได้แก่ ดับตัณหาข้างต้นได้สิ้นเชิง

4. มรรค คือ ข้อปฏิบัติเพื่อให้ถึงความดับทุกข์ ได้แก่ มรรค 8 คือ เห็นชอบ ดำริชอบ เจริญชอบ ทำการงานชอบ เลี้ยงชีพชอบ เพียรชอบ ระลึกชอบ ตั้งใจไว้ชอบ ในอริยสัจ 4 ประการนี้ จัดเป็น เหตุ 2 อย่าง ได้แก่ สมุทัยและมรรค จัดเป็นผล 2 อย่าง ได้แก่ทุกข์และนิโรธ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ได้ บำเพ็ญเพียรทางจิต ได้ตรัสรู้เรื่องทุกข์เป็นลดับแรกโดยปกติสามัญชนคนทั่วไปต่างก็ได้รับทุกข์ และรู้ว่าทุกข์ คือ ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ โดยประการทั้งปวง แต่ก็ไม่ว่ามาจากไหน อะไรที่ทำให้ เกิดทุกข์กันแน่ จึงทำให้ระส่ำ ระสาย กระวนกระวายหา ความสงบสุขมิได้ เมื่อคนไม่รู้ทันความจริงของธรรม เขาก็นำทุกข์ใน ธรรมชาติมาสร้างให้เป็นทุกข์ของตน ดังนั้น กระบวนการพัฒนาการศึกษาตามหลักพุทธ จริยศาสตร์ชั้นสูงจะนำไปสู่การค้นพบความจริงของชีวิตว่าควรค าเนินการอย่างไร ท ำให้ได้แนวคิดเกี่ยวกับ คนที่รู้ความจริงของ ชีวิตว่า “คนที่มีความมั่นใจในชีวิตของตน จนไม่หวาดหวั่นพรั่นพรึงแม้ต่อความตาย ก็เพราะได้ดำเนินชีวิตของตนอยู่อย่างดีที่สุดและได้ใช้ชีวิตนั้นให้เกิดคุณประโยชน์คุ้มค่ากับการที่ได้เกิดมาแล้ว ชาติหนึ่ง เรียกได้ว่า เป็นอยู่อย่างผู้มีชัย ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต

จากประเด็นดังกล่าวถ้าผู้สนใจทุกท่านมีการนำแนวคิดหรือหลักการข้างต้นมาใช้ในการพัฒนา ตนเอง สังคม และประเทศชาติ จะทำให้ทุกท่านมีความรู้ความเข้าใจ ความจริงในหลักพุทธจริยศาสตร์ต่อไป

การพัฒนาตนเอง

การพัฒนาตนเอง (Self-Development) หมายถึงการเปลี่ยนแปลงตัวเองให้เหมาะสมเพื่อ สอนความต้องการและเป้าหมายของตนเอง หรือเพื่อให้สอดคล้องกับสิ่งที่ตนเองคาดหวังกับพฤติกรรม ตนเอง ได้แก่ การปรับปรุงตน (Self - Improvement) การบริหารตน (Self - Management) และ การปรับตน (Self - Modification) รวมถึงการทำให้ตนเองเจริญในด้านการปรับเปลี่ยนตนเอง ให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมเพื่อดำรงตนให้ปกติสุข ส่วนการพัฒนาตนเอง ในแง่ของพุทธ จริยศาสตร์ หมายถึง การพัฒนาตนเองในด้านร่างกายและจิตใจ โดยเน้นในด้านคุณภาพชีวิต และหลัก ของความถูกต้องพอดี ซึ่งให้ผลประโยชน์สูงสุด ความเกื้อกูลแก่สรรพชีวิตโดยไม่เบียดเบียน ทำลาย ธรรมชาติและสภาพแวดล้อม

มนุษยนิยมเป็นแนวคิดทางปรัชญาในศตวรรษที่ 14 มีต้นกำเนิดในประเทศอิตาลีมีทัศนะ เกี่ยวกับปรัชญาของมนุษยนิยมว่า ทัศนะที่เน้นคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และถือว่ามนุษย์ มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองได้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2543 : 44) ชีวิตที่ดีในแนวความคิดมนุษยนิยม เป็นการกล่าวถึงชีวิตหลายมิติ แต่ที่ขาดไม่ได้คือด้านปัญญาและจิตวิญญาณ กล่าวถึงที่สุด ชีวิตที่ดี ตามความหมายของมนุษยนิยมนั้นก็คือ การพัฒนาศากยภาพ “ทุกด้าน” ของมนุษย์ให้เป็นไป ในเชิงคุณภาพและมีการพัฒนาสร้างสรรค์มากที่สุดอันเป็นหนทางไปสู่อิสรภาพ

1. การพัฒนาตนเองมีจุดมุ่งหมาย คือ มนุษย์เป็นจุดศูนย์กลางของแนวคิด โดยตั้งต้นจากคำถามที่ว่าธรรมชาติที่แท้ของมนุษย์รวมถึงภารกิจและจุดหมายของชีวิตมนุษย์คืออะไร อันเป็นคำถามทางอภิปรัชญาและจริยศาสตร์ ซึ่งแนวคิดนี้หากละลายคำถามที่สำคัญนี้ ทำให้การใช้ชีวิตของมนุษย์อาจเต็มไปด้วยปัญหา ดังนั้น จึงเน้นว่า “เพื่อความรู้ความเข้าใจ” ต้องนำ “ความรู้เพื่อใช้ให้เกิดประโยชน์” การทำความเข้าใจกับแก่นความคิดนี้เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตนเองของมนุษย์

2. มนุษย์มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนมนุษย์หรือสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ แนวคิดมนุษย์นิยมไม่ได้ให้ค่าแต่เพียงชีวิตของมนุษย์เท่านั้น ยังให้คุณค่ากับสรรพสิ่งรอบตัวมนุษย์ด้วย ที่ให้ความสำคัญจึงไม่ใช่มีแต่มิติทางกายภาพ แต่เน้นที่หลักเหตุผลให้ความสำคัญกับจิตวิญญาณที่เน้นเรื่องของจิตใต้สำนึกอีกด้วย

3. ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศากยภาพของตนเองในทุกด้าน โดยเฉพาะความคิดและความต้องการให้เป็นไปในเชิงสร้างสรรค์และมีคุณภาพมากขึ้นเพื่อไปสู่เป้าหมาย คือ การบรรลุอิสรภาพ ชูมาเกอร์ หมายถึง อิสรภาพทางจิตวิญญาณ (Spiritual Liberation) อย่างนิพพานหรือโมกษะ แต่ในความหมายทั่วไปนั้น หมายถึง การยกระดับจิตสำนึกของตนเองเพื่อเข้าถึงคุณค่าของชีวิตทั้งมวลได้

4. สังคมและวัฒนธรรมเป็นกระบวนการที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การพัฒนาตนเองให้มีแนวความคิดหรือทางเลือกใหม่ ๆ เพื่อนำตนเองและสังคมให้พ้นวิกฤติจึงเกิดขึ้นได้เสมอ ดังนั้นไม่ควรไปยึดติดกับหลักการอะไรแต่เพียงอย่างเดียว

แนวความคิดนี้ปรากฏอย่างชัดเจนในความคิดของอี เอฟ ชูมาเกอร์ นักปรัชญาทางเลือกชาวเยอรมันที่ความคิดทางจริยศาสตร์ของเขานั้นมีศูนย์กลางอยู่ที่มนุษย์ที่มีภารกิจต้องสร้างสรรค์ศักยภาพของตนเองรวมทั้งสภาพแวดล้อมรอบตัว โดยชูมาเกอร์เน้นเสนอรูปแบบอุดมคติของการพัฒนาที่เน้นการพัฒนาทางด้านจิตใจควบคู่ไปกับการอยู่ดีกินดีทางกายภาพในรูปแบบที่เน้นความพอดีในผลงาน อันเป็นที่รู้จักดีของเขา คือ “เล็กแต่น่ารัก” (Small is Beautiful) ความยุติธรรมในที่นี้แปลมาจากศัพท์ภาษาอังกฤษ คือ “Equity” โดยนิยามศัพท์ตาม Oxford Advanced Learner’s Dictionary (1995 : 388-389, 645) คือ Equity หมายถึง การนำเอาหลักการของความยุติธรรมตามธรรมชาติ (Natural Justice) มาใช้ในสถานการณ์ที่กฎหมายที่มีอยู่ไม่สามารถให้ผลลัพธ์ที่เที่ยงธรรมหรือสมเหตุสมผลได้ในการพัฒนาจริยธรรมของตนเอง

สรุป

การพัฒนาตนเองโดยยึดหลักพุทธจริยศาสตร์ ถือเป็น “ปรัชญาชีวิต” รูปแบบหนึ่งที่ช่วยชี้นำแนวทางให้คุณก้าวเดินไปสู่ความสำเร็จพร้อม ๆ กับความสุขในการดำเนินชีวิตความสำเร็จในหน้าที่การดำเนินชีวิตที่คุณต้องการนั้นไม่ยาก เพียงคุณเริ่มเปลี่ยนแปลงตนเองโดยการพัฒนารูปแบบการ

ดำเนินชีวิตให้มีความเหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม และสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คุณกำลังประสบอยู่เท่านี้ คุณก็สามารถประสบผลสำเร็จในหน้าที่การดำเนินชีวิตตามต้องการแล้ว เราเชื่อว่าทุกคนย่อมมีแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาตนเองที่แตกต่างกันและทุกรูปแบบ ทุกวิธีการ หากคุณทำด้วยความตั้งใจไม่ว่าจะเจออุปสรรค มากเพียงใด คุณก็สามารถก้าวข้ามปัญหานั้นไปได้อย่างมีสติ และใช้ชีวิตอย่างระมัดระวังกับการดำเนินชีวิตนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- เคเอ็น ชยติลเลเก. (2537). จริยศาสตร์แนวพุทธ. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2543). พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน.
- Attaput, C. (1987). Ethics.(4th ed.). Bangkok: Ramkumheang University Press.
- Department of Religion, Ministry of Education. (1982). Tipitaka (Government Version). Bangkok: Department of Religion Press.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). Tipitaka (Thai Version). Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1992). Tipitaka (Pali Version). Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Phra Brahmagunabhon (P.A. Payutto). (2005). Dictionary of Buddhism (Version of Word Collection). 17th printing. Bangkok : Dhammasabha Buddhist Press.
- Phra Brahmamagunabhorn (P.A. Payutto). (2001). Dictionary of Buddhism (Version of Dhamma Collection).13th printing. Bangkok: R.S.Printing Mass Product Ltd.
- Oxford Advanced Learner's Dictionary. (1995). Oxford: Oxford University Press.